

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КАНІБОЛОЦЬКА ОЛЬГА АНАТОЛІЇВНА

УДК 378.093.5.011.3-051:81'243

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

РЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Запоріжжя – 2024

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Запорізькому національному університеті.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор
АМЕЛІНА Світлана Миколаївна,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
завідувач кафедри іноземної філології
і перекладу;

доктор педагогічних наук, професор
ВОЗНЮК Олександр Васильович,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка,
професор кафедри англійської мови
з методикою викладання у дошкільній
та початковій освіті;

доктор педагогічних наук, професор
СТРЕЛЬНИКОВ Віктор Юрійович,
Полтавська академія неперервної освіти
імені М. В. Остроградського,
професор кафедри філософії і економіки
освіти.

Захист відбудеться «09» липня 2024 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 17.051.09 у Запорізькому національному університеті Міністерства освіти і науки України за адресою: 69600, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Запорізького національного університету Міністерства освіти і науки України за адресою: 69600, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66 та на сайті університета за адресою:
<http://phd.znu.edu.ua/page/1434.ukr.html>

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор педагогічних наук, професор

Л. В. Безкоровайна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Інтеграція України в міжнародне співтовариство, розширення соціально-економічних, культурних, освітньо-наукових взаємозв'язків із різними державами, необхідність реформування вітчизняної системи освіти відповідно до критеріїв і показників міжнародних стандартів актуалізували потребу в модернізації іншомовної підготовки, визнанні іноземної мови як обов'язкового освітнього компоненту та ключового засобу міжкультурної комунікації.

Це зумовлює важливість переосмислення місця й ролі вчителя іноземної мови та вдосконалення системи його професійної підготовки, що знайшло своє відображення на рівні нормативно-правових актів (Конституція України, Закони України «Про вищу освіту», «Про освіту», «Про засади державної мовної політики»; Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 р.»; Концепція розвитку педагогічної освіти; Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 рр.; Національна доктрина розвитку освіти України у XXI ст.; Рамкова програма ЄС із досліджень та інновацій «Горизонт Європа» (2021–2027 рр.); Концепція реалізації державної політики у сфері реформування сучасної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 р.; Рекомендація Європейського Парламенту та Ради ЄС «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» (2006 р.); Стратегія регіонального розвитку Запорізької області на період до 2027 р. та ін.).

Необхідність дослідження й вирішення зазначеного питання зумовлена також наявними суперечностями між:

- задекларованими положеннями про важливість розроблення сучасних моделей неперервного професійного та особистісного розвитку вчителів (Закон України «Про освіту», Концепція розвитку педагогічної освіти) і неузгодженістю змісту та умов системи їх підготовки й перепідготовки;

- стрімким зростанням соціального попиту на освітні послуги з вивчення іноземних мов та неспроможністю вітчизняної системи освіти задовольнити його належним чином;

- наявним позитивним зарубіжним досвідом професійної підготовки вчителів іноземної мови та недостатнім рівнем його використання в освітній практиці вітчизняних закладів передвищої, вищої та післядипломної освіти;

- необхідністю впровадження системних, послідовних та інноваційних педагогічних заходів для забезпечення складного й довготривалого процесу формування готовності майбутнього вчителя іноземної мови до професійної педагогічної діяльності та домінуванням усталеного підходу до організації освітнього процесу в закладах вищої освіти.

Проблема професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти знайшла своє відображення під час вирішення широкого кола теоретичних і практичних питань, спрямованих на дослідження: *неперервної освіти*: історичних етапів становлення концепції неперервної освіти (В. Биков,

Н. Горук, В. Давидова, О. Огієнко, О. Шапочкіна та ін.); ролі та місця неперервної освіти в підготовці фахівця (Л. Айзікова, В. Александрова, Л. Вікторова, О. Гулай, Ю. Деркач, Т. Ткач, Г. Усатенко та ін.); засад неперервної освіти (С. Гончаренко, Ю. Єрмак, В. Кремень, С. Сисоєва та ін.); неперервної підготовки вчителів, поетапності педагогічного становлення (І. Бех, В. Бондар, І. Волощук, В. Каплінський, Л. Коваль, Л. Литвин, Л. Хомич, М. Ярмаченко та ін.); складників неперервної освіти (Н. Бібік, С. Гончаренко, Н. Гузій, Т. Десятов, І. Зязюн, О. Пометун, В. Семиченко, Т. Ткач, Н. Тонконог та ін.); *професійної підготовки*: організаційних засад професійної підготовки (А. Алексюк, І. Богданова, О. Вознюк, П. Гусак, О. Дубасенюк, В. Кравець, М. Сметанський та ін.); проблем професійної підготовки вчителів (Р. Гуревич, О. Дубасенюк, Н. Кузьміна, Н. Ничкало, В. Стрельников, Г. Троцько та ін.); готовності до професійної діяльності та її структури (О. Гура, Р. Моцик, Л. Потапкіна, Л. Прудка, О. Чорна та ін.); психологічної готовності педагогів (О. Братків, Г. Гуржій, М. Євтух, О. Огієнко, П. Олешко, В. Олійник, Л. Максименко, Р. Михайлішен та ін.); *професійної підготовки вчителя іноземної мови*: особливостей підготовки вчителя іноземної мови (С. Амеліна, В. Безлюдна, Б. Бігич, О. Гончарова, О. Деркач, С. Івашньова, О. Мілютіна, С. Ніколаєва, Н. Рожак, І. Соколова, О. Ярошенко та ін.); професійно-методичної підготовки вчителя іноземної мови (Н. Дмитренко, Л. Зеня, П. Якименко та ін.); підвищення якості підготовки вчителів іноземних мов (О. Волченко, І. Прокопенко, Л. Пуховська, О. Сухомлинська та ін.); педагогічних умов підготовки вчителів іноземних мов (Ю. Березюк, Н. Бориско, Т. Гуріна, В. Євдокимов, Ю. Казакова, О. Кущенко, Н. Лавриченко, І. Прокопенко, Л. Пуховська, А. Сбруєва та ін.); організаційно-методичних аспектів підготовки вчителя іноземної мови до професійної діяльності (О. Гончарова, Н. Гут, Т. Коноваленко, І. Щербань, Р. Боліто, Г. Бош, С. Вілсон, А. Вотерс, Дж. Роберт, П. Стревенс, Дж. Суейлз, Л. Трімбл, Дж. Таммонс, Д. Ферріс та ін.); готовності вчителя до професійної діяльності (І. Бужина, О. Івлієва, К. Кеннеді, О. Комар, Л. Красюк, З. Курлянд, Л. Потапкіна, Т. Хатчінсон, М. Хатта, Ю. Шаповал та ін.); закордонного досвіду підготовки вчителів іноземної мови (О. Антоненко, В. Базуріна, В. Баркасі, Н. Дупак, О. Зимовець, Ю. Кищенко, О. Разумова, Н. Щур та ін.).

Водночас результати здійсненого аналізу наукових праць засвідчили відсутність цілісного дослідження професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти, концепції та моделі цієї підготовки, організаційно-методичної системи неперервної професійної підготовки вчителя іноземної мови.

Соціальна значущість якісної професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти, недостатня теоретична й практична розробленість шляхів вирішення цього питання, окреслені нагальні суперечності зумовили вибір теми дисертації: *«Теоретико-методичні засади професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до тематичного плану наукових досліджень Запорізького національного університету в межах теми кафедри викладання другої іноземної мови «Теорія і практика неперервної професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов» (ДР 0123U104629); проєкту Erasmus+ KA2 «Розвиток потенціалу підготовки учителів іноземної мови як шлях до впровадження багатомовної освіти та європейської інтеграції України» (10427-EPP-1-2019-1-EE-EPPKA2-SBHE-JP). Тему дисертації затверджено на засіданні науково-технічної ради Запорізького національного університету (протокол № 9 від 20.02.2020).

Мета і завдання дослідження. *Метою дослідження є розробка, наукове обґрунтування та експериментальна перевірка теоретико-методичних засад професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти.*

Для досягнення мети було поставлено такі *завдання*:

- розкрити та охарактеризувати сучасний стан професійної підготовки вчителя іноземної мови у вітчизняній системі неперервної освіти;
- вивчити зарубіжний досвід професійної підготовки вчителя іноземної мови в різних закладах освіти;
- розробити й обґрунтувати концепцію, зміст та структурно-функціональну модель професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти;
- створити організаційно-методичну систему неперервної професійної підготовки вчителя іноземної мови;
- експериментально перевірити ефективність концепції та організаційно-методичної системи неперервної професійної підготовки вчителя іноземної мови;
- підготувати навчально-методичні матеріали з питань професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка вчителя іноземної мови.

Предмет дослідження – теоретичні та методичні засади професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти.

Концепція дослідження базується на розумінні професійної підготовки вчителя іноземної мови як цілісної, відкритої, багаторівневої системи, що забезпечує процес його неперервного професійного становлення й розвитку, а також ефективність його професійно-педагогічної діяльності відповідно до актуальних соціальних вимог, освітніх та професійних стандартів.

Провідними ідеями концепції є положення щодо:

- *неперервності та наскрізності* професійної підготовки вчителя іноземної мови, що передбачає узгодженість змісту підготовки на всіх етапах професійного розвитку, його орієнтації на актуальні соціальні й освітні потреби, рівень готовності до професійно-педагогічної діяльності, що відповідає освітнім і професійним стандартам та вимогам ринку праці; використання ресурсу неформальної й інформальної освіти для забезпечення всебічного професійного розвитку та саморозвитку;

– *гармонізації професійної підготовки* вчителя іноземної мови, що передбачає створення умов для моніторингу рівня готовності викладача на кожному етапі його підготовки, власного вибору освітніх компонентів, формування індивідуальної освітньої траєкторії, занурення в іншомовне середовище, набуття інтегративно-комунікативних навичок; забезпечення науково-практичного, інформаційного, моніторингового супроводу навчання; розвиток мотивації до самостійної активності для самовдосконалення;

– *розбудови соціально-педагогічного середовища* професійної підготовки вчителя іноземної мови, що передбачає наявність відповідного матеріально-технічного оснащення освітнього процесу, зокрема, створення умов для дистанційного та змішаного навчання, формування комфортного освітнього середовища, осередку для спілкування й обміну думками;

– *гнучкості використання системи методів і засобів навчання*, що передбачає їх варіативність залежно від ефективності підготовки та пріоритетів професійного розвитку й самовдосконалення вчителя іноземної мови; упровадження актуального та дієвого зарубіжного й вітчизняного педагогічного досвіду; залучення здобувачів до розробки, апробації та застосування нових методів навчання, здійснення ними квазіпрофесійної діяльності з метою формування власної авторської педагогічної практики.

Методологічною основою концепції слугували сучасні положення теорії педагогічної діяльності, теорії та методики навчання, професійної освіти, педагогіки вищої школи, методики викладання іноземних мов; вимоги вітчизняних і міжнародних нормативних актів; основні положення сучасних загально- та конкретно-наукових підходів (системного, синергетичного, діяльнісного, особистісно-орієнтованого, акмеологічного, аксіологічного, культурологічного, комунікаційного, інноваційного, ітераційного), загальні та спеціальні принципи професійної підготовки.

Провідна ідея та основні положення концепції відображені в *загальній гіпотезі дослідження*, котра базується на припущенні, що рівень готовності вчителя іноземної мови до професійної педагогічної діяльності буде відповідати встановленим вимогам (професійний, творчий) за умови впровадження в освітній процес відповідної структурно-функціональної моделі та організаційно-методичної системи неперервної професійної підготовки.

Загальна гіпотеза конкретизована в *часткових припущеннях*, відповідно до яких професійна підготовка вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти буде ефективною, *якщо*:

– готовність вчителя іноземної мови до професійно-педагогічної діяльності враховує особливості професійно-педагогічної іншомовної діяльності, професійного становлення й саморозвитку та відображає єдність мотиваційно-ціннісного, когнітивно-комунікативного, діяльнісно-практичного, професійно-особистісного, інформаційно-технологічного компонентів як цільових орієнтирів навчання;

– здійснюється систематичне оновлення змісту підготовки вчителя іноземної мови на всіх рівнях допрофесійної, професійної та післядипломної освіти на основі постійного взаємозв'язку із сучасними вимогами освітнього середовища;

– основою організації професійної підготовки є науково-методична система в єдності теоретико-методологічних, змістових, технологічних і критеріально-результативних компонентів, традиційних та нетрадиційних форм, методів і технологій навчання з урахуванням загальнодидактичних та специфічних принципів й умов;

– забезпечена практико-орієнтована складова підготовки шляхом «занурення» студентів у реальне професійне середовище.

Для реалізації мети, вирішення поставлених завдань і перевірки гіпотези дослідження використано такі **методи дослідження**:

– *теоретичні*: аналіз, системний аналіз, контент-аналіз, гіпотетико-дедуктивний метод, класифікації, узагальнення, моделювання, проєктування – для з'ясування стану вивчення проблеми в науковій теорії та практиці; визначення науково-теоретичних основ, обґрунтування концепції; з'ясування структури готовності, критеріїв, показників і рівнів її сформованості; розроблення структурно-функціональної моделі та організаційно-методичної системи неперервної професійної підготовки вчителя іноземної мови;

– *емпіричних*: анкетування, тестування, експертна оцінка, рейтинг, індексування, педагогічний експеримент, реєстрації – для експериментальної перевірки концепції та організаційно-методичної системи професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти;

– *математичної статистики*: методи первинної обробки даних (розрахунок описових статистичних показників, графічне подання результатів); непараметричні методи перевірки гіпотез – для оцінювання значущості результатів дослідження та перевірки ефективності впровадженої методики.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в такому:

вперше:

– *визначено* теоретичні та методологічні основи професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти на засадах системного, синергетичного, культурологічного, діяльнісного, особистісно-орієнтованого, акмеологічного, аксіологічного, комунікаційного, інноваційного, ітераційного підходів;

– створено й науково обґрунтовано структурно-функціональну модель, що реалізує неперервність та наскрізність професійної підготовки вчителя іноземної мови, узгодженість і гармонізацію її змісту залежно від освітніх рівнів та індивідуальної освітньої траєкторії;

– розроблено та апробовано організаційно-методичну систему неперервної професійної підготовки вчителя іноземної мови, що забезпечує умови для впровадження різноманітних форм підготовки, гнучкість використання

комплексу методів і засобів навчання залежно від пріоритету професійного розвитку та самовдосконалення вчителя іноземної мови;

удосконалено:

– понятійно-категоріальний апарат професійної педагогіки («неперервна освіта», «вчитель іноземної мови», «професійна підготовка», «готовність учителя іноземної мови до професійної діяльності», «неперервна освіта»); компоненти, критерії, показники, рівні сформованості готовності вчителя іноземної мови до професійно-педагогічної діяльності; зміст нормативно-методичної документації професійної підготовки вчителя іноземної мови у фаховій передвищій, вищій та післядипломній освіті (освітні та робочі програми, навчальні плани, силабуси освітніх компонентів, методичні рекомендації тощо);

– науково-методичне забезпечення неперервної професійної підготовки вчителя іноземної мови на основі використання: інноваційних форм і методів навчання, спрямованих на інтенсифікацію, активізацію саморозвитку та професійного вдосконалення; інформаційно-комунікаційних технологій, засобів дистанційного навчання, що створюють умови для самостійної та професійно-пошукової діяльності, інформаційно-педагогічного супроводу;

набули подальшого розвитку:

– теорія та практика професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти (положення щодо проєктування змісту навчання; основні шляхи вдосконалення якості освіти; неперервність, наскрізність, змістове й науково-методичне забезпечення).

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що розроблено й упроваджено в освітній процес:

– для рівня *фахового молодшого бакалавра*: освітню програму «Початкова освіта», робочі програми з навчальних дисциплін навчального плану; навчально-методичний комплекс дисциплін у системі електронного забезпечення навчання на платформі Moodle (*СЕЗН ЕПФК ЗНУ*); навчальний посібник з актуальних питань методики навчання іноземної мови в початковій школі [34];

– для *першого (бакалаврського) рівня вищої освіти*: освітні програми «Середня освіта (Мова і література (англійська))» (в складі проєктної групи), «Мова і література (англійська)», «Мова і література (німецька)», «Мова і література (французька)», «Мова і література (іспанська)»; силабуси, робочі програми дисциплін навчального плану; оновлено силабуси навчальних дисциплін: Second Foreign Language Practice, Methods of teaching Foreign Languages, розроблено нові курси Second Language Acquisition (у рамках проєкту «Розвиток потенціалу підготовки учителів іноземної мови як шлях до впровадження багатомовної освіти та європейської інтеграції України» (в складі проєктної групи); *навчальні посібники* з: методики викладання англійської мови для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Середня освіта» [28]; сучасних технологій навчання іноземних мов у вищій школі [49]; практичного курсу другої іноземної мови (іспанської) [42]; основної іноземної мови (англійської) [37]; *навчально-методичні посібники* з: розвитку іншомовних

мовленнєвих вмінь говоріння [36], формування комунікативної компетенції [39], з педагогічної практики [40; 44; 52; 53; 54; 55], практики писемного мовлення з другої іноземної мови [45], методики викладання іноземної мови в середніх навчальних закладах [41; 48], методики викладання іноземної мови для організації самостійної роботи [50]; *практикуми* з: формування граматичної компетентності з другої іноземної мови (іспанської) [35], методики викладання іноземної мови [51]; *методичні рекомендації* для виконання курсових робіт з методики викладання іноземної мови [33]; *тлумачний словник* методичних термінів [47]; *навчально-методичні комплекси* освітніх компонентів (Методика викладання іноземної мови, Виробнича педагогічна практика, Навчальна педагогічна практика, Практичний курс із другої іноземної мови (англійської, іспанської), Курсова робота з методики викладання іноземної мови, Основи вивчення другої іноземної мови (іспанської) тощо) в системі електронного забезпечення навчання Moodle (CE3H ЗНУ)); *навчально-методичні матеріали* для проходження акредитації освітньої програми за спеціальністю 014 «Середня освіта (Мова і література (англійська))» (в складі проєктної групи);

– для *другого (магістерського) рівня вищої освіти*: освітню програму «Мова і література (англійська)»; силабуси й робочі програми дисциплін навчального плану; оновлено силабуси навчальних дисциплін Linguodidactics and Methods of Teaching Foreign Languages, Modern Methods in Teaching Foreign Languages; розроблено та впроваджено навчальну дисципліну CLIL in the Context of Modern Teaching (у рамках проєкту «Розвиток потенціалу підготовки учителів іноземної мови як шлях до впровадження багатомовної освіти та європейської інтеграції України», в складі проєктної групи); *навчально-методичні посібники* з: практики писемного мовлення з другої іноземної мови (англійської) [38], практичного курсу другої іноземної мови (англійської) [43], виробничої педагогічної та перекладацької практик [44]; *навчально-методичні комплекси* освітніх компонентів (Практичний курс із другої іноземної мови (англійської), Практика писемного мовлення з другої іноземної мови (англійської), Виробнича педагогічна / перекладацька практики) в системі електронного забезпечення навчання Moodle (CE3H ЗНУ)).

Для методичного забезпечення та організації практичної підготовки майбутніх учителів іноземної мови: *розроблено*: наскрізні й робочі програми навчальних, виробничих практик (англійська, німецька, іспанська, французька мови); авторську методику проведення навчальної педагогічної практики (англійська мова) (15 тижнів) для здобувачів освітньої програми «Середня освіта (Мова і література (англійська))», низку навчально-методичних посібників із педагогічної практики [39; 43; 51; 52; 53; 54]; *укладено* договори з представниками баз практик (гімназії, ліцеї м. Запоріжжя), *проведено* круглі столи, семінари на базі практик; *створено* Лабораторію освітньої програми «Середня освіта (Мова і література (англійська))» на основі кафедри викладання другої іноземної мови факультету іноземної філології ЗНУ.

Розроблено та реалізовано організаційно-методичні заходи післядипломної професійної підготовки й підвищення кваліфікації вчителів іноземної мови, що забезпечили дієвий на постійній основі зв'язок «освітнє середовище ↔ студент ↔ учитель ↔ професійне середовище», зокрема: систему договорів для організації педагогічної практики; майстеркласи для викладачів факультету іноземної філології; семінари-практикуми для вчителів іноземних мов м. Запоріжжя та Запорізької області; семінари та майстеркласи в рамках проєкту «Розвиток потенціалу підготовки учителів іноземної мови як шлях до впровадження багатомовної освіти та європейської інтеграції України»; курси підвищення кваліфікації вчителів іноземної мови, організовані у співпраці з Науково-методичним центром Департаменту освіти і науки Запорізької міської ради, Центром професійного розвитку педагогічних працівників Запорізької міської ради; науково-методичні семінари для вчителів іноземної мови в межах діяльності Регіонального освітньо-наукового інноваційного комплексу Запорізького національного університету (РОНІК ЗНУ); дистанційний електронний навчальний курс «Методологія CLIL»; авторський діагностичний комплекс для перевірки рівня сформованості готовності вчителя іноземної мови до професійно-педагогічної діяльності; професійно-комунікативна сторінка факультету іноземної філології в соціальній мережі Фейсбук, що позначилось на практичній реалізації студентської професійної та профорієнтаційної діяльності.

Матеріали дослідження можуть використовуватись у навчальному процесі закладів допрофесійної передвищої, вищої та післядипломної освіти для розробки нормативно-методичної документації, навчальних і навчально-методичних посібників, методичних рекомендацій, тестових завдань тощо.

Основні положення та результати дослідження *впроваджувались* у навчально-виховному процесі Відокремленого структурного підрозділу «Економіко-правничий фаховий коледж Запорізького національного університету» (довідка № 31-28/86 від 27.12.2023); Педагогічного коледжу комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради (довідка № 40 від 20.02.2024); Фахового коледжу «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 18 від 09.11.2023); Запорізького національного університету (довідка № 01/01-13/07 від 08.02.2024); Одеського національного морського університету (довідка № к/0279 від 15.02.2024); Львівського національного університету імені Івана Франка (довідка № 460-Р від 16.02.2024).

Особистий внесок здобувача. Подані в дисертації оригінальні наукові результати одержано здобувачкою самостійно. В працях, опублікованих у співавторстві, здобувачці належать: [20; 21; 22; 23; 24; 25] – аналіз досліджень; формулювання, вирішення завдань; створення практичної бази, обґрунтування висновків; [3; 5; 6] – постановка проблеми, аналіз літератури, формулювання та реалізація завдань, обґрунтування висновків; [9] – постановка проблеми, обґрунтування висновків; [26] – аналіз літератури; формулювання, вирішення завдань; відбір практичного матеріалу; проведення експерименту, його аналіз;

формулювання висновків; [28; 56; 57; 58; 59; 60; 62; 65; 73; 74] – розробка структури, визначення висновків; підготовка теоретичних розділів, завдань для практичних занять, самостійної роботи; [32] – аналіз літератури, добір практичного матеріалу, обґрунтування висновків; [33; 41; 47; 48; 50; 51] – розробка структури; аналіз методичної бази; формулювання, вирішення завдань; [35; 36; 37; 39; 43; 45; 46] – розробка структури; відбір практичного матеріалу з англійської, іспанської мов; розробка завдань із формування іншомовної комунікативної компетентності, моніторингу; [40; 42; 44; 52; 53; 54; 55] – обґрунтування концепції; розробка структури; підготовка розділів із видів практик; відбір, складання навчально-методичного забезпечення практики, впровадження в навчальний процес; [49] – розробка структури; збір, аналіз матеріалу; підготовка вступу, висновків.

Ідеї співавторів, з якими опубліковано окремі фахові публікації та навчально-методичні праці, у дисертаційній роботі не використовувались.

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження обговорювались на наукових конференціях, круглих столах та методичних семінарах-практикумах:

– *міжнародних*: 2nd Workshop on Digital Transformation of Education (DigiTransfEd, USA, 2023); «Модернізація педагогічної освіти у глобальному вимірі безпеки соціально-турбулентного світу» (м. Київ, 2023); The 1st International scientific and practical conference «Innovative development of science, technology and education» (Vancouver, Canada, 2023); The 3rd International scientific and practical conference «Current challenges of science and education» (Berlin, Germany, 2023); The 2nd International scientific and practical conference «Modern research in science and education» (Chicago, USA, 2023); The 7 th International scientific and practical conference «European scientific discussions» (Rome, Italy, 2021); The 11th International scientific and practical conference «Actual trends of modern scientific research» (Munich, Germany, 2021); The 4th International scientific and practical conference «Fundamental and applied research in the modern world» (Boston, USA, 2020); The 3rd International scientific and practical conference «Modern science: problems and innovations» (Stockholm, Sweden, 2020); the 2nd International Scientific and Practical Conference «Challenges in Science of Nowadays» (Washington, USA, 2020); The 12th International youth conference «Perspectives of science and education» (New York, USA, 2019); «Сучасна система освіти і виховання: досвід минулого – погляд у майбутнє» (м. Київ, 2019); The 2nd International scientific and practical conference «Topical issues of the development of modern science» (Sofia, Bulgaria, 2019); 3d International Scientific Conference «Science progress in European countries: new concepts and modern solutions» (Stuttgart, Germany, 2018); The 3rd International youth conference «Perspectives of science and education» (New York, USA, 2018); «Modern philological research: a combination of innovative and traditional approaches» (Tbilisi, 2018); «Інтернаціоналізація вищої освіти України в умовах полікультурного світового простору: стан, проблеми, перспективи»

(м. Маріуполь, 2018); «Інтелектуальна та емоційна складові навчання іноземних мов: новітні тенденції і завдання для вищої школи» (м. Київ, 2017);

– *всеукраїнських*: «Педагогіка вищої школи: досвід і тенденції розвитку» (м. Запоріжжя, 2019); «Педагогіка вищої школи: досвід і тенденції розвитку» (м. Запоріжжя, 2018); «Роль іноземних мов у соціокультурному становленні особистості: збірник наукових праць» (м. Київ, 2018); «Дослідження та впровадження в початковий процес сучасних моделей викладання іноземної мови за фахом» (м. Одеса, 2017).

Матеріали дисертації обговорювались також на засіданнях кафедр Запорізького національного університету (викладання другої іноземної мови; англійської філології та лінгводидактики; педагогіки та психології освітньої діяльності); Навчально-наукового інституту педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка (професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління).

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук на тему: «Комплексний підхід до аналізу художніх творів у процесі вивчення зарубіжної літератури в старшій школі» була захищена у 2008 р. Матеріали кандидатської дисертації в тексті докторської дисертації не використані.

Публікації. Наукові положення й результати дослідження висвітлено: в 28 основних наукових працях (26 статтях у провідних наукових виданнях, 15 із котрих є одноосібними (19 – у наукових фахових виданнях України; 6 – у виданнях, включених до баз Scopus, WoS; 1 – в іноземному науковому виданні), 1 монографії, 1 посібнику) та в 46 публікаціях, які додатково відображають результати роботи (4 статтях в інших виданнях; 23 навчальних і навчально-методичних працях; 19 тезах матеріалів конференцій).

Структура й обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (765 найменувань, із них 160 – іноземними мовами), 6 додатків на 145 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 733 сторінки друкованого тексту, з них 416 сторінок основного тексту. Робота містить 38 таблиць та 100 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження; визначено об'єкт, предмет, мету; сформульовано завдання, гіпотезу дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів; подано дані про апробацію результатів й структуру дисертації.

У **першому розділі** – *«Науково-теоретичні основи професійної підготовки вчителя іноземної мови у вітчизняній системі неперервної освіти»* – проаналізовано понятійно-категоріальний апарат дослідження; розкрито концептуальні засади та особливості сучасного стану професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти України.

На основі результатів здійсненого в роботі аналізу нормативно-правових документів щодо особливостей професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти («Концептуальні засади державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти в Україні», розроблені Міністерством освіти і науки України спільно з Британською Радою в Україні, «Рекомендації Ради Європи з мовної освіти» тощо), з'ясовано, що: іншомовна освіта є однією з пріоритетних галузей вітчизняної освітньої політики; вивчення викладання та використання іноземної мови ґрунтується на концепції навчання впродовж життя; функції вчителя іноземної мови полягають у забезпеченні формування у здобувачів потреби вивчення іноземної мови та усвідомлення важливості оволодіння нею як засобом спілкування, пізнання, самореалізації й соціальної адаптації в полікультурному світі, підвищення власної конкурентоспроможності в умовах економічної і соціальної євроінтеграції та глобалізації.

Відповідно до тлумачення неперервності в освіті в наукових працях (В. Александрова, С. Гончаренко, Р. Гуревич, В. Давидова, Ю. Деркач, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Ничкало, О. Огієнко, В. Олійник, С. Сисоєва та ін.), у нормативних документах, неперервна освіта вчителя іноземної мови розглядається як процес, що включає сукупність прийомів, засобів і форм для отримання, поглиблення знань іноземної мови; формування готовності до професійного застосування іноземної мови в реальних умовах міжкультурної комунікації; розвитку полікультурності, усвідомлення важливості знань іноземних мов та прагнення до безперервного їх вивчення протягом життя.

З посиланням на наукові дослідження (В. Андрущенко, Ю. Бондарук, В. Семиченко та ін.) вчителя іноземної мови в роботі розглянуто як фахівця, який глибоко розуміє мови, культури та методики навчання, є носієм нових знань і вмінь для втілення в освітній процес інновацій, подолання формалізму та професійного вигорання у викладацькій роботі; є компетентною, мобільною, відповідальною особою, наділеною культурою фахової комунікації, готовою до професійної педагогічної діяльності. Акцентовано увагу на багатопрофільній діяльності сучасного вчителя іноземної мови, оскільки він виконує ролі: тьютора, комунікатора, модератора (узагальнення та презентація особистого педагогічного досвіду); ініціатора (планування і здійснення освітнього процесу); мотиватора (рефлексія, професійний саморозвиток); консультанта (надання методичної підтримки колегам із питань навчання, виховання, соціалізації); новатора (розроблення, впровадження педагогічних новацій); лідера.

Результати проведеного аналізу освітніх програм і навчальних планів підготовки вчителя іноземної мови закладів передвищої фахової, вищої та післядипломної освіти України засвідчили, що професійна підготовка вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти потребує суттєвого вдосконалення відповідно до вимог державної політики щодо розвитку іноземної мови у сфері освіти, ринку праці в умовах євроінтеграції та глобалізації, що зумовлено порушенням принципів єдності й наскрізності підготовки, відсутністю гнучкості

до суспільних змін та потреб. Констатовано наявність дисбалансу в змісті навчання на всіх його етапах, а саме: під час фахової передвищої освіти увагу зосереджено на практико-орієнтованому аспекті; в ході вищої освіти – на мовному; під час підвищення кваліфікації – увага приділяється методичній/фаховій підготовці.

Завдяки даним емпіричного дослідження (аналіз освітніх програм, навчальних планів підготовки вчителя іноземної мови закладів передвищої фахової освіти, вищої та післядипломної освіти (2021–2023 рр.), опитування здобувачів та вчителів іноземної мови), розкрито аспекти професійної підготовки вчителя іноземної мови, що потребують подальшого розвитку, зокрема: здійснення заходів щодо стандартизації підготовки вчителя іноземної мови; збалансування змісту педагогічної та мовної підготовки на всіх етапах професійного розвитку; орієнтація на актуальні соціальні й освітні потреби; розбудова педагогічного середовища професійної підготовки; забезпечення гнучкості системи підходів до організації педагогічної підготовки; формування готовності до професійно-педагогічної діяльності відповідно до освітніх і професійних стандартів та вимог ринку праці; використання ресурсу неформальної та інформальної освіти для забезпечення всебічного професійного розвитку та саморозвитку.

У **другому розділі** – *«Зарубіжний досвід професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти»* – проаналізовано досвід професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти в країнах Європи та Америки.

За результатами здійсненого аналізу констатовано відносно високий рівень стандартів підготовки вчителя іноземної мови в системах неперервної освіти зарубіжних країн, який можна враховувати в процесі вдосконалення вітчизняної системи освіти.

Встановлено, що освітня політика європейських країн згідно з Договором про Європейський Союз базується на принципах поваги до мовного розмаїття, що сприяє викладанню та вивченню іноземних мов, скеровує освітні дії до вдосконалення володіння базовими навичками, зокрема, шляхом вивчення як мінімум двох іноземних мов із раннього віку. Згідно з ключовими рекомендаціями «Проекту раннього вивчення мови», в Європі вчителі мають володіти необхідними навичками іноземної мови й знаннями відповідних методів навчання дітей молодшого віку, що досягається завдяки належній педагогічній освіті.

В більшості зарубіжних країн для викладання іноземних мов майбутньому фахівцю потрібно мати вищу освіту, педагогічну підготовку та знання мови країни за місцем навчання. Результати аналізу освітніх програм і планів довели, що більшість уваги приділено опануванню теоретичними знаннями, методикою викладання та практикою викладання (стажування, менторство, професійна сертифікація).

На основі аналізу наукових праць (Н. Авшенюк, Р. Аріза, В. Базуріна, В. Баркасі, Н. Бахарун, В. Вайнер, О. Голотюк, М. Гренфелл, С. Деркач, Р. Дольчі, А. Еріксон, М. Каналле, О. Комар, О. Огієнко, А. Портер, Н. Постригач, Л. Пуховська, М. Суейн, Н. Сулим, Дж. Філд, С. Шандрук та ін.) з'ясовано, що завдяки освітнім програмам і системам сертифікації (CELTA, DELTA, TESOL, TEFL та ін.) майбутній учитель іноземної мови в зарубіжних країнах має широкі можливості для отримання класичної іншомовної підготовки (коледж, інститут, університет) та постійного фахового розвитку (мовна, методична підготовка).

Професійна підготовка вчителя іноземної мови в країнах Європи (Австрія, Німеччина, Угорщина, Польща, Швеція, Фінляндія, країни Балтії) є багатоаспектною, поділяється на загальну професійну підготовку, спеціальну мовну підготовку та практики/стажування, зосереджена на теоретичних знаннях та методики викладання іноземної мов; поширена спеціалізація вчителів за віковою групою учнів; на прикладі англійської вчителі не є носіями мови.

Підготовка вчителя іноземної мови в англomовних країнах (Велика Британія, Північна Ірландія, Канада, США) здійснюється за класичною структурою: асистент вчителя → бакалавр → магістр → доктор філософії. Постійний фаховий розвиток учителів іноземних мов забезпечується спеціальними інституціями, діяльність котрих спрямована на: перепідготовку вчителів та ознайомлення їх із новими ідеями й підходами, зокрема, щодо використання ІКТ; допомогу вчителю долати труднощі, що виникають у певних професійних умовах; упровадження нових стратегій, розроблених на міністерському рівні. Констатовано наявність: поширеної співпраці між підготовчими інституціями, асоціаціями вчителів, органами управління освіти через розвиток міжнародних освітніх мереж; можливості набуття майбутніми та діючими вчителями міжнародного досвіду викладання іноземних мов; інтеграції ІКТ у підготовку й педагогічні дослідження, забезпечення можливості вивчення додаткових мов із метою їх подальшого викладання, порівняльної педагогіки та культурологічних дисциплін; активного впровадження спеціальної підготовки менторів, застосування портфоліо як методу оцінювання педагогічної практики, інтерактивного навчання за допомогою ІКТ.

Підкреслено, що зміст професійної підготовки вчителя в англomовних країнах спрямований на практичний досвід викладання (стажування, менторство); спеціалізація вчителів відбувається за методикою викладання; вчителі англійської є носіями мови.

Встановлено, що освітня практика в зарубіжних країнах відрізняється від вітчизняної застосуванням різноманітних інтерактивних, практико-орієнтованих підходів, сучасних технологій, інноваційних методів, методики CLIL, що сприяє покращенню якості та ефективності навчання, зумовлює конкурентоспроможність учителів іноземної мови в сучасному мультикультурному світі.

Таким чином, на сьогодні у світовій практиці підготовки вчителя іноземної мови існують позитивні тенденції та є методи, що можуть стати підґрунтям розробки концептуальних основ цієї підготовки з метою її вдосконалення в системі неперервної освіти України.

У **третьому розділі** – *«Концептуальні засади професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти»* – розроблено й обґрунтовано концепцію та модель професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти, визначено сутність і зміст його готовності до професійно-педагогічної діяльності.

Спираючись на результати аналізу науково-теоретичної бази, нормативних положень, зарубіжного та вітчизняного досвіду підготовки вчителя іноземної мови, в роботі запропонована концепція професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти, провідні ідеї якої полягають в тому, що професійна підготовка вчителя іноземної мови є постійним і динамічним процесом, котрий враховує зміни й потреби сучасного суспільства, здійснюється в системі передвищої, вищої й післядипломної освіти (фахові коледжі, педагогічні коледжі, інститути, університети, академії, заклади післядипломної освіти). Авторська концепція вбачає необхідність розроблення вітчизняними закладами освіти програм, що враховують: якісне отримання іншомовної освіти, опанування методикою навчання; наскрізність, гармонійність змісту підготовки на всіх етапах; використання сучасних підходів, технологій викладання; адаптацію до індивідуальних потреб здобувачів; розвиток міжпредметних зв'язків; організацію належного освітнього середовища.

Концепція ґрунтується на методологічних підходах (системному, синергетичному, діяльнісному, особистісно-орієнтованому, акмеологічному, аксіологічному, культурологічному, комунікаційному, інноваційному, ітераційному); принципах (загальнодидактичних, специфічних).

Одним з елементів концепції є формування *готовності* вчителя іноземної мови до професійно-педагогічної діяльності як важливої інтегративної якості та стійкої особистісної характеристики вчителя іноземної мови, компонентами якої визначено: *мотиваційно-ціннісний* (професійні установки, позитивне ставлення до фаху, інтерес до нього; бажання присвятити своє життя педагогічній роботі; усвідомлення важливості вивчення іноземної мови для учнів, їх особистих мотивів і цінностей); *когнітивно-комунікативний* (наукова обґрунтованість і професійно-доцільна система знань, котра є потужною базою для розвитку прикладних умінь і навичок виконання майбутньої професійної роботи; знання мовної структури, мовленнєвих стратегій, методів навчання та комунікативних технік, необхідних для ефективного викладання іноземної мови); *діяльнісно-практичний* (дії, потрібні для вдалого виконання професійно-педагогічної роботи; навички організації навчального процесу, планування та проведення уроків, використання різноманітних методик і форм роботи з учнями); *професійно-особистісний* (професійно-особистісні властивості й здатності до самооцінювання, самоаналізу, самокорекції, вдосконалення власної фахової

готовності, виконання професійних завдань відповідно до найкращих педагогічних прикладів; педагогічна майстерність, уміння працювати в колективі, співпрацювати з батьками учнів, створювати сприятливу психологічну атмосферу в класі); *інформаційно-технологічний* (знання, уміння, навички використання сучасних інформаційних технологій, програмних засобів, вебресурсів, електронних платформ в освітньому процесі).

Констатовано, що в ході забезпечення неперервності професійної підготовки вчителя іноземної мови необхідно враховувати, що: 1) отримання більш високого рівня готовності підтверджує ефективність підготовки; 2) освітній процес набуває системності за умови послідовності й безперервності навчання, підвищення рівня підготовки й саморозвитку; 3) зростання рівня готовності забезпечується поетапною плановою організацією освітнього процесу; 4) кожний етап підготовки оцінюється й слугує підґрунтям для подальшого професійного розвитку та самоосвіти; 5) необхідно застосовувати авторську методику оцінювання рівня сформованості готовності вчителя іноземної мови до професійно-педагогічної діяльності.

Основні положення концепції, зміст формування готовності вчителя іноземної мови до професійно-педагогічної діяльності відображено в структурно-функціональній моделі (рис. 1), усі елементи якої відтворюють неперервну підготовку здобувачів фахової передвищої (фаховий молодший бакалавр) та вищої освіти (бакалавр, магістр); вчителів іноземної мови, здобувачів післядипломної освіти.

Авторська модель демонструє системність, складність, діяльність, цілеспрямованість, практико-орієнтованість, неперервність, інтеграційність, відкритість системи підготовки вчителя іноземної мови та є: за рівнем формалізації – концептуальною; за цілями, завданнями – дескриптивною та прогностичною; за орієнтованістю – процесуальною, функціональною, структурною; за фактором часу – динамічною; за рівнем модельованості – мезомоделлю. Модель містить: *цільовий* (мета, завдання, вимоги до підготовки), *теоретико-методологічний* (провідні ідеї концепції, методологічні підходи, принципи та умови реалізації підготовки), *змістовий* (нормативна база змісту підготовки вчителя), *технологічний* (форми, методи, засоби та заходи підготовки), *критеріально-результативний* (компоненти готовності, критерії ефективності, рівні сформованості готовності, діагностичний інструментарій) *складники*.

На основі теоретичного аналізу узагальнено специфічні *принципи* підготовки вчителя іноземної мови відповідно до методологічних підходів: *системний* (принципи структурності, цілісності, ієрархічності, взаємозалежності системи і зовнішнього середовища, множинність описів кожної системи); *синергетичний* (принципи синергетичної інтеграції, самоорганізації, нелінійності, трансценденції, узгодженості, відкритості, цілісності картини світу); *компетентнісний* (принципи інтегративності, інтеграції, професійної

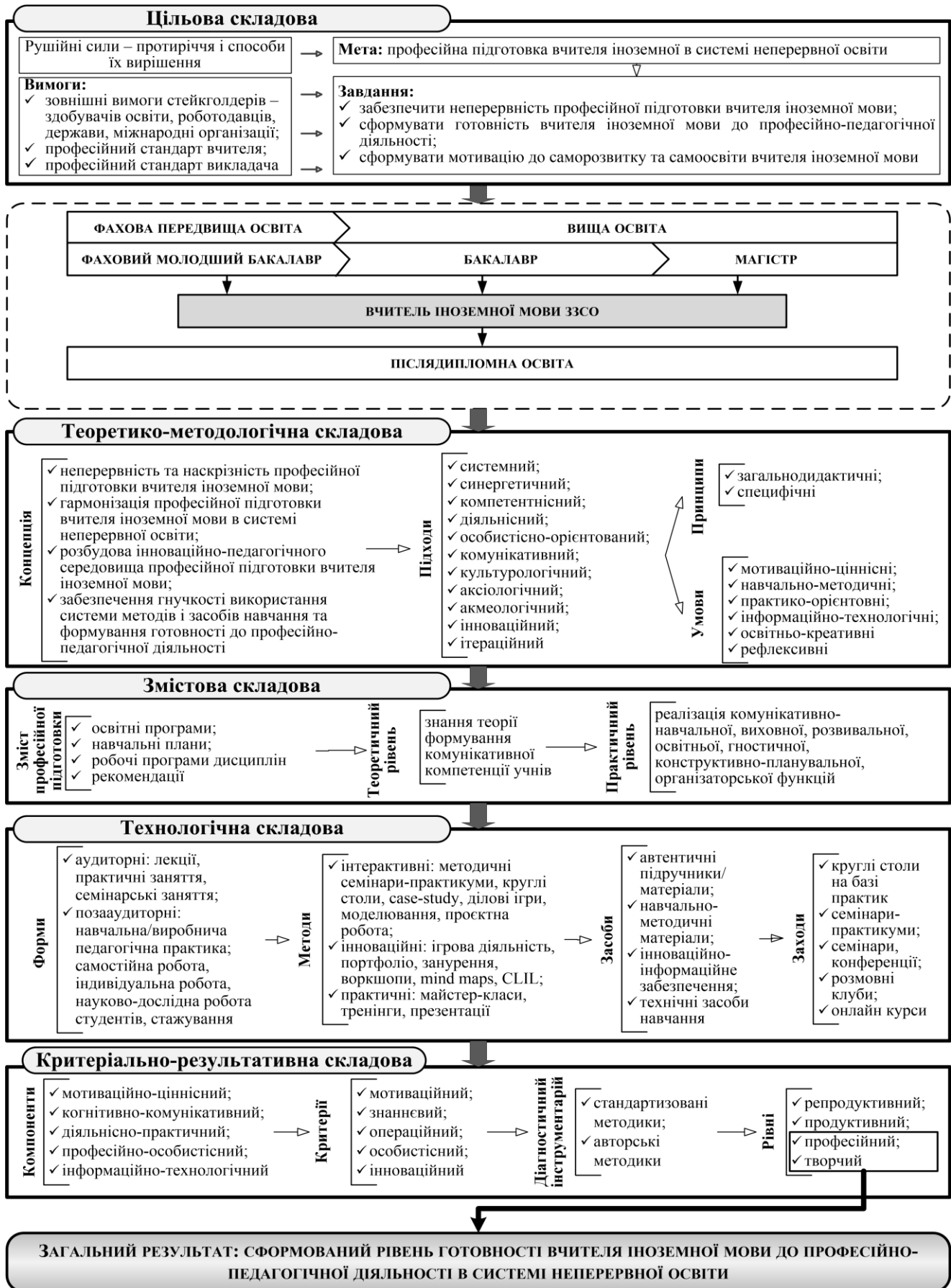

Рис. 1. Структурно-функціональна модель професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти

мобільності, адаптованості, професійної спрямованості навчально-пізнавальної діяльності студентів, єдності наукової і навчальної діяльності викладача і вчителя, участі студентів у науково-дослідній роботі, варіативності професійної, фундаментальної та гуманітарної підготовки, спільної діяльності викладача і студента); *діяльнісний* (принципи функціональності, наступності, орієнтація на практичну діяльність); *особистісно-орієнтований* (принципи толерантності, соціалізації, варіативності, професійної поведінки, урахування особистих можливостей студентів); *акмеологічний* (принципи суб'єкта діяльності, життєдіяльності, потенційного й актуального, моделювання, оптимальності, операційно-технологічний принцип, зворотного зв'язку); *аксіологічний* (принципи рівноправності різних філософських поглядів у межах єдиної гуманістичної системи цінностей при збереженні різноманіття їхніх культурних і етнічних особливостей; рівнозначності традицій та інновацій; рівноправності різних систем персональних цінностей людей, соціокультурний прагматизм, толерантність і діалог у питаннях цінностей замість моралізування чи індиферентності); *культурологічний* (принципи культуровідповідності освіти, діалогу культур); *комунікаційний* (принципи мовленнєво-розумової діяльності, індивідуалізації при керівній ролі особистісного аспекту, ситуативності, новизни); *інноваційний* (принципи гнучкості використання інноваційних та інформаційних технологій, «інноваційних» знань, глобальної мети); *ітераційний* (принципи узгодження фахового рівня викладачів з упровадження системи інтегративної, професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови, органічної єдності теоретичної і практичної підготовки, якості навчання, контролю за процесом формування компетентності майбутнього вчителя іноземної мови, флуктаційної результативності). Визначено зміст професійної підготовки іноземної мови в системі неперервної освіти, що полягає в: 1) оновленні змісту освітніх програм; модернізації компонентів освітніх програм; збалансуванні теоретичної та практичної підготовки; активному використанні інноваційних інструментів, сучасних методів навчання; 2) проведенні майстеркласів, методичних семінарів-практикумів, міжнародних проєктів, круглих столів на базі практик, участі в проєктній діяльності, створенні мовного портфоліо; можливості отримання інформальної та неформальної освіти; 3) моніторингу готовності освітніх закладів до сучасної підготовки педагогічних фахівців; з'ясуванні рівня готовності здобувачів; інтенсифікації науково-дослідної роботи за професійним напрямом; 4) посиленні внутрішньої мотивації, прагненні до професійного розвитку, самовдосконалення; організації співпраці та менторства.

З метою аналізу ефективності професійної підготовки вчителя в системі неперервної освіти визначено: *критерії* (мотиваційний, знаннявий, операційний, особистісний, інноваційний) та *рівні* (*репродуктивний* (низький, що є відправним); *продуктивний* (середній, що демонструє процес іншомовної підготовки); *професійний* (достатній, що має бути обов'язково досягнутий); *творчий* (високий

– професійний, якого слід прагнути)) *готовності* вчителя іноземної мови до професійно-педагогічної діяльності.

Результатом ефективності є сформований професійний або творчий рівні *готовності* до професійно-педагогічної діяльності вчителя іноземної мови завдяки розробленій організаційно-методичній системі підготовки.

В **четвертому розділі** – «*Організаційно-методична система професійної підготовки вчителя іноземної мови*» – подано організаційно-методичні засади, форми й методи професійної підготовки вчителя іноземної мови; технологію розробки та впровадження навчально-методичного забезпечення й моніторингу якості професійної підготовки вчителя іноземної мови.

Для забезпечення ефективності підготовки вчителя іноземної мови до професійно-педагогічної діяльності створено комплекс *організаційно-методичних засад*, що враховує компоненти *готовності* до професійно-педагогічної діяльності, та містить такі складники, як: *мотиваційно-ціннісний* (посилення мотивації, формування ціннісних орієнтацій до навчання та професійної роботи); *навчально-методичний* (використання особистісно орієнтовних методик); *практико-орієнтовний* (впровадження новітніх форм і засобів навчання); *інформаційно-технологічний* (інформатизація підготовки); *освітньо-креативний* (створення та підтримка освітньо-креативного середовища); *рефлексивний* (розвиток професійної рефлексії).

Розроблена організаційно-методична система професійної підготовки вчителя іноземної мови в умовах неперервної освіти *включає*: *вибудовування сприятливого освітнього середовища* (створення навчальних приміщень, обладнання їх сучасною технікою та засобами для комфортного й ефективного навчання); *відбір оптимальних методів та форм навчання* (використання різноманітних методик відповідно до потреб студентів та особливостей навчального матеріалу; організація занять у формі лекцій, семінарів, практичних занять); *застосування спеціальних засобів навчання* (застосування сучасних навчальних матеріалів, мультимедійних засобів, ІТ-технологій, що покращують сприйняття та засвоєння інформації); *взаємодію викладача та студента* (створення відкритого та довірчого осередку для спілкування, активізації діалогу, що сприяє підвищенню мотивації та результативності навчання); *підтримку самостійності та ініціативності студентів* (стимулювання самостійної роботи, розвиток критичного мислення, пошук власних рішень та творчого підходу до вирішення завдань). Виокремлено *умови*, що забезпечують ефективність професійної підготовки вчителя іноземної мови: 1) активне застосування навчально-методичних матеріалів підготовки (лекції, практичні заняття, семінари, конференції, майстеркласи); 2) організація науково-практичного інформаційного супроводу підготовки (інформаційна складова; активне використання інноваційних технологій); 3) професійно-спрямована діяльність, підтримка професійного середовища (рефлексія, самовдосконалення, саморозвиток, професійний пошук).

Практичну реалізацію організаційно-методичної системи неперервної професійної підготовки вчителя іноземної мови здійснено в освітніх процесах Економіко-правничого фахового коледжу ЗНУ та факультету іноземної філології ЗНУ через такі елементи, як:

– *дидактичний* (упровадження інтеграційних комплексів, забезпечення міждисциплінарних зав'язків; розробка та оновлення освітніх, робочих програм; розробка навчальних матеріалів до навчальних дисциплін; проведення лекційних/семінарських/практичних занять із навчальних дисциплін; організація колективної/індивідуальної роботи здобувачів; презентація та захист іншомовних педагогічних кейсів; розробка навчально-методичного забезпечення (навчальні, навчально-методичні посібники, практикуми); застосування сучасних технологій навчання);

– *освітньо-виховний* (використання інтерактивних методів та технологій під час проведення лекційних/семінарських/практичних занять; налагодження співпраці між здобувачами та викладачами (брейн-стормінги, конференції, відеоконференції, майстерки, відеотренінги, консультації; змішане навчання);

– *професійно спрямований* (неперервна професійна підтримка під час навчальної/виробничої педагогічної практик; проведення круглих столів, екскурсій на базі практик, семінарів-практикумів для вчителів іноземної мови та здобувачів; відвідування відкритих занять у школі; забезпечення курсів підвищення кваліфікації для вчителів іноземної мови; робота в рамках РОНІК ЗНУ; організація тематичних бесід, дискусій, тренінгів; залучення здобувачів до зустрічей зі стейхолдерами та роботодавцями);

– *дослідно-проектувальний* (залучення здобувачів до роботи у міжнародних проєктах, активне впровадження методики CLIL, оновлення змісту навчальних дисциплін, навчальних програм у рамках міжнародних проєктів; проведення семінарів для вчителів і здобувачів на платформі системи електронного забезпечення навчання Moodle ЗНУ; організація студентської мобільності за фахом; презентація студентських проєктів у ході пошукової та індивідуальної роботи);

– *інформаційно-комунікативний* (взаємодія здобувачів та викладачів у різних форматах на різних соціальних просторах; активне використання інформаційних технологій у навчальній та дослідній роботі; відвідування онлайн-курсів, іншомовних, дистанційних курсів; використання соціальних мереж для здобуття знань, умінь і навичок; впровадження електронного, мобільного, перевернутого, змішаного, всеохоплюючого навчання);

– *індивідуально-орієнтований* (проведення самооцінки іншомовної діяльності; планування самоосвіти; розробка професійного портфоліо; забезпечення ефективної індивідуальної професійної/навчальної траєкторії; застосування особистісного підходу);

– *аналітичний* (аналіз потреб та вимог сучасного ринку професій; моніторинг, оцінка ефективності технологій навчання та виховання вчителів іноземної мови; опитування здобувачів, отримання фідбеку під час виконання

всіх видів діяльності; розробка системи оцінювання рівня сформованості готовності до професійно-педагогічної діяльності; використання системи сертифікації педагогічних працівників).

Для перевірки ефективності організаційно-методичної системи професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти розроблено організаційну модель моніторингу готовності вчителя іноземної мови до професійної діяльності, що надало змогу ефективно оцінити, контролювати та покращити якість навчання, сприяти професійному зростанню здобувача. Організаційна модель включає: мету, об'єкти, функції, інструментарій, засоби, заходи моніторингу; індикатори якості; принципи роботи; критерії оцінювання та передбачає використання тестових завдань (тести щодо сформованості мовної, міжкультурної, соціокультурної, соціолінгвістичної компетентностей; мультимедійні тести з активним використанням мультимедійних ресурсів; педагогічні тести/тести з педагогічної рефлексії; кейси студії/педагогічні ситуації; портфоліо/тестування; портфоліо/оцінювання; групові проекти, співпраця; екзамени в умовах реального та дистанційного навчання).

Перевірку ефективності створеної організаційно-методичної системи професійної підготовки вчителя іноземної мови в умовах неперервної освіти вбачалося здійснити за допомогою педагогічного експерименту.

У **п'ятому розділі** – *«Організація та результати педагогічного експерименту»* – розкрито етапи та методику проведення педагогічного експерименту, проаналізовано результати експериментальної роботи.

Експериментальне дослідження здійснено впродовж 2018–2024 рр. за участю 512 осіб, серед яких: 423 – здобувачі освіти, 48 – вчителі іноземної мови закладів загальної середньої освіти, 6 – викладачі іноземної мови закладів фахової передвищої освіти (коледжів) і 35 – викладачі іноземної мови закладів вищої освіти України.

Результати анкетування викладачів та майбутніх вчителів іноземної мови в ході пілотного етапу надали можливість розробити організаційно-методичну систему професійної підготовки вчителя іноземної мови в умовах неперервної освіти.

Перевірку ефективності запроваджених заходів здійснено в ході педагогічного експерименту (2019–2024 рр.) на базі Запорізького національного університету за участю 2 груп вчителів – ЕГ4 (33 особи), КГ4 (27) та 120 осіб здобувачів (8 груп) різних ступенів освіти: ЕГ1 (11 осіб) і КГ1 (8 осіб) – фахового молодшого бакалавра «Економіко-правничого фахового коледжу Запорізького національного університету» спеціальності 013 Початкова освіта; ЕГ2 (31) і КГ2 (15) – бакалавра спеціальності 035 Філологія; ЕГ3 (13) і КГ3 (20) – магістра спеціальності 035 Філологія; ЕГ4 (9) і ЕГ5 (13) – бакалавра спеціальності 014 Середня освіта предметної спеціальності 014.02 Середня освіта (Мова і література (англійська)).

Для перевірки сформованості компонентів готовності вчителів іноземної мови до професійно-педагогічної діяльності було розроблено діагностичний

інструментарій, що включав відбір і модифікацію методик: для *мотиваційно-ціннісного* – «Мотивація навчання студентів педагогічного закладу вищої освіти», «Карта педагогічної оцінки та самооцінки готовності до самоосвітньої діяльності» (шкала: мотиваційний компонент), «Експрес-діагностика соціальних цінностей особистості» (шкала: професійні цінності), «Оцінка потреби педагога у розвитку й самовдосконаленні»; для *когнітивно-комунікативного* – «Оцінка сформованості іншомовної соціокультурної компетентності», «Оцінка вмінь говорити і слухати», авторські тести; для *діяльнісно-операційного* – «Шкала самоефективності», Експертне оцінювання, «Експрес-діагностика організаторських здібностей», «Діагностика педагогічної рефлексії»; для *професійно-особистісного* – «Діагностика рівня професійної спрямованості особистості», «Індекс толерантності», «Діагностика емпатії», «Наскільки Ви відповідальні?»; для *інформаційно-технологічного* – «Ваш творчий потенціал», «Діагностика цифрової компетентності в п'яти вимірах», «Цифрограм для вчителів» (шкала: вчитель у цифровому суспільстві), «Цифрограм для вчителів» (шкала: використання, аналіз цифрових ресурсів), «Цифрограм для вчителів» (шкала: професійний розвиток).

Зважаючи на обсяги та кількість груп, для перевірки статистичних гіпотез було обрано непараметричні методи, а саме: критерії Манна-Вітні, Вілкоксона, Крускала-Волліса.

Результати педагогічного експерименту продемонстрували, що: розподіли студентів за рівнями сформованості компонентів готовності є доволі неоднорідними; більшість здобувачів має репродуктивний і продуктивний рівні; середні значення оцінок готовності знаходяться в інтервалі від 60 до 70 (продуктивний рівень); попарне порівняння обраних груп за допомогою критерія Манна-Вітні довело їх однорідність.

Результати педагогічного експерименту показали значне покращення сформованості готовності в експериментальних групах, а саме: переважна кількість здобувачів отримали професійний і творчий рівні, у респондентів контрольних груп виявлено продуктивний рівень (рис. 2); середні значення оцінок в усіх експериментальних групах перевищили 80 бал., у контрольних групах цей показник становив 70 бал.; перевірка статистичних гіпотез щодо порівняння результатів груп підтвердила перевагу в експериментальних групах над контрольними; порівняння результатів експериментальних груп на етапах експерименту підтвердило зріст показників (табл. 1).

Проведені статистичні розрахунки довели, що впроваджена в освітній процес організаційно-методична система професійної підготовки вчителя іноземної мови в умовах неперервної освіти, є ефективною. Аналіз розподілів та описових статистичних показників показав ефективність розробленої нами методики формування готовності вчителів іноземної мови до професійно-педагогічної діяльності. Перевірка статистичних гіпотез довела, що впроваджена в процес підготовки вчителів іноземної мови методика є ефективною.

Підтвердження низки статистичних гіпотез надають можливість стверджувати, що загальна мета дослідження досягнута.

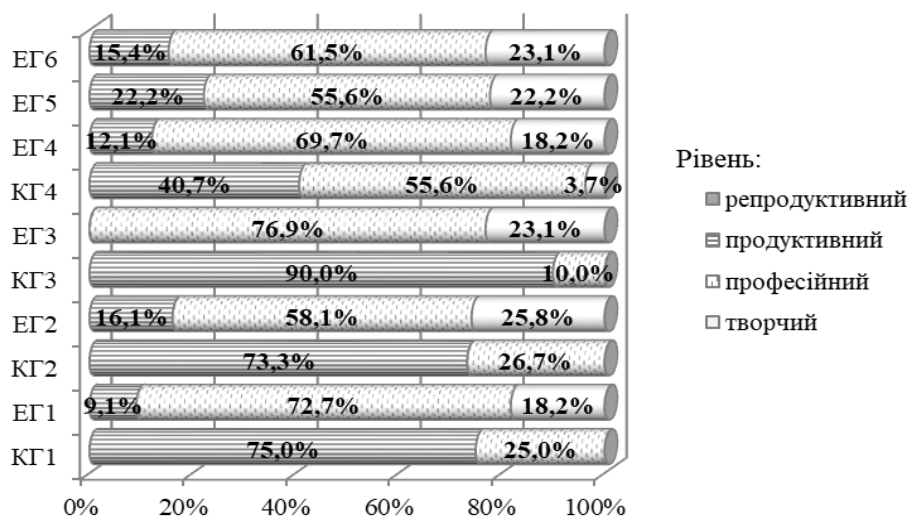

Рис. 2. Гістограма розподілу здобувачів освіти всіх груп за рівнями готовності на контрольному етапі експерименту

Таблиця 1

Результати констатувального та контрольного етапів експерименту

Групи	Статистичний критерій	Мотиваційний критерій	Знансвий критерій	Операційний критерій	Особистісний критерій	Інноваційний критерій	Готовність
Порівняння результатів констатувального етапу експерименту							
KG1 і EG1	$U_{\text{емп}}$	23*	29*	27*	21*	22,5*	28*
KG2 і EG2	$U_{\text{емп}}$	165*	211*	193*	184,5*	167*	174*
KG3 і EG3	$U_{\text{емп}}$	115*	109*	113*	121*	101*	119*
KG4 і EG4	$U_{\text{емп}}$	425,0*	410,0*	435,0*	429,0*	405,0*	445,0*
EG4 і EG5	$U_{\text{емп}}$	56*	55*	55*	51,5*	57*	58,5*
Порівняння результатів контрольного етапу експерименту							
KG1 і EG1	$U_{\text{емп}}$	9,5**	4,5**	9,0**	16,5**	11,5**	8,0**
KG2 і EG2	$U_{\text{емп}}$	45,5**	79**	96,5**	104,5**	78,5**	66,5**
KG3 і EG3	$U_{\text{емп}}$	25**	13**	12,5**	6**	8,5**	5**
KG4 і EG4	$U_{\text{емп}}$	258,5**	262,5**	283,0**	261,0**	227,0**	165,5**
EG4 і EG5	$U_{\text{емп}}$	52*	43*	40,5*	33,5*	50*	42*
Порівняння результатів констатувального і контрольного етапів							
EG1	$T_{\text{емп}}$	2,9**	2,9**	2,8**	3**	2,9**	2,9**
EG2	$T_{\text{емп}}$	4,9**	4,9**	4,9**	4,9**	4,9**	4,9
EG3	$T_{\text{емп}}$	3,2**	3,2**	3,2**	3,2**	3,2**	3,2**
EG4	$T_{\text{емп}}$	5**	5**	5**	5**	5**	5**
EG5	$T_{\text{емп}}$	2,7**	2,4**	2,7**	2,7**	2,7**	2,7**
EG6	$T_{\text{емп}}$	3,2**	3,2**	3,2**	2,7**	3,2**	3,2**

* – рівень значущості $\alpha > 0,05$, приймається нульова гіпотеза H_0

** – рівень значущості $\alpha \leq 0,05$, гіпотезу H_0 відхиляється і приймається гіпотеза H_1

В результаті отриманих даних підтверджено загальну *гіпотезу дослідження*, котра базується на припущенні, що рівень (професійний, творчий) готовності вчителя іноземної мови до професійної педагогічної діяльності відповідає встановленим вимогам за умови впровадження в освітній процес структурно-функціональної моделі та організаційно-методичної системи неперервної професійної підготовки.

ВИСНОВКИ

В дисертації здійснено обґрунтування теоретичних і методичних засад професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти, створено організаційно-методичну систему їх упровадження. На основі отриманих у ході дослідження результатів підтверджено правомірність висунутої гіпотези, реалізовані мета й завдання надають змогу зробити загальні висновки:

1. На основі теоретичного аналізу проблеми професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти встановлено, що на сьогодні іншомовна освіта є однією з пріоритетних галузей освітньої політики України; викладання та використання іноземної мови ґрунтується на концепції навчання впродовж життя; функції вчителя іноземної мови полягають у забезпеченні формування у здобувачів потреби вивчення іноземної мови та усвідомлення важливості оволодіння нею як засобом спілкування, пізнання, самореалізації й соціальної адаптації в полікультурному світі, підвищення особистої конкурентоспроможності в умовах економічно-соціальної інтеграції. Це підтверджує актуальність дослідження та суттєвого вдосконалення вітчизняної системи неперервної професійної підготовки вчителя іноземної мови (в закладах передвищої фахової, вищої, післядипломної освіти).

Неперервну освіту вчителя іноземної мови розглянуто в роботі як процес, що включає сукупність прийомів, засобів, форм для отримання, поглиблення знань іноземної мови; формування готовності до професійного застосування іноземної мови в реальних умовах міжкультурної комунікації; розвитку полікультурності, усвідомлення важливості знань іноземних мов та прагнення до безперервного їх вивчення протягом життя. Наукове підґрунтя надало змогу визначити вчителя іноземної мови як фахівця, який глибоко розуміє мови, культури та методики навчання, є носієм нових знань і вмінь для втілення в освітній процес інновацій, подолання формалізму та професійного вигорання у викладацькій роботі; є компетентною, мобільною, відповідальною особою, наділеною культурою фахової комунікації, готовою до професійної педагогічної діяльності.

Аналіз сучасного стану підготовки вчителя іноземної мови в Україні підтвердив наявність дисбалансу в змісті навчання на всіх його етапах, порушення принципів єдності та наскрізності підготовки, відсутність гнучкості до суспільних змін і потреб відповідно до вимог державної політики з розвитку іноземної мови та ринку праці.

За відсутності освітнього стандарту «Середня освіта» основою для аналізу змісту професійної підготовки вчителя іноземної мови слугували освітні програми, навчальні плани, нормативні вимоги щодо особливостей фахової діяльності вчителя іноземної мови, вітчизняні та зарубіжні наукові праці, тенденції неперервної освіти, результати міжнародних проєктів.

2. Водночас результати зарубіжного досвіду підтвердили відносно високий рівень стандартів у системах неперервної освіти підготовки вчителя іноземної мови зарубіжних країн, широкі можливості для отримання класичної іншомовної підготовки (коледж, інститут, університет) та постійного фахового розвитку (мовна, методична підготовка). З'ясовано, що освітня практика відрізняється від вітчизняної завдяки застосуванню різноманітних інтерактивних та практико-орієнтованих підходів, сучасних технологій, інноваційних методів, методики CLIL, що сприяє якості та ефективності навчання, зумовлює конкурентоспроможність майбутніх учителів іноземної мови в сучасних мультикультурних умовах. Визначено, що освітня політика європейських країн, котра базується на принципах поваги до мовного розмаїття, сприяє викладанню та вивченню іноземних мов, скеровує освітні дії до вдосконалення базових навичок, зокрема шляхом вивчення як мінімум двох іноземних мов із раннього віку, що є позитивним прикладом для вітчизняної освітньої системи в умовах євроінтеграції.

3. Розроблено й обґрунтовано концепцію професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти, *провідна ідея* якої полягає в: розумінні професійної підготовки вчителя іноземної мови як цілісної, відкритої, багаторівневої системи, що забезпечує процес його неперервного професійного становлення й розвитку, а також ефективність його професійно-педагогічної діяльності відповідно до актуальних соціальних вимог, освітніх та професійних стандартів.

Одним із елементів концепції є формування *готовності* вчителя іноземної мови до професійно-педагогічної діяльності як важливої інтегративної якості та стійкої особистісної характеристики вчителя іноземної мови, компонентами якої визначено: *мотиваційно-ціннісний* (професійні установки, позитивне ставлення до фаху, інтерес до нього; бажання присвятити своє життя педагогічній роботі; усвідомлення важливості вивчення іноземної мови для учнів, їх особистих мотивів і цінностей); *когнітивно-комунікативний* (наукова обґрунтованість і професійно доцільна система знань, котра є потужною базою для розвитку прикладних умінь і навичок виконання майбутньої професійної роботи; знання мовної структури, мовленнєвих стратегій, методів навчання та комунікативних технік, необхідних для ефективного викладання іноземної мови); *діяльнісно-практичний* (дії, потрібні для вдалого виконання професійно-педагогічної роботи; навички організації навчального процесу, планування та проведення уроків, використання різноманітних методик і форм роботи з учнями); *професійно-особистісний* (професійно-особистісні властивості й здатності до самооцінювання, самоаналізу, самокорекції, вдосконалення власної фахової

готовності, виконання професійних завдань відповідно до найкращих педагогічних прикладів; педагогічна майстерність, уміння працювати в колективі, співпрацювати з батьками учнів, створювати сприятливу психологічну атмосферу в класі); *інформаційно-технологічний* (знання, уміння, навички використання сучасних інформаційних технологій, програмних засобів, вебресурсів, електронних платформ в освітньому процесі).

Визначено *критерії* (мотиваційний, знаннєвий, операційний, особистісний, інноваційний) і *рівні* (репродуктивний, продуктивний, професійний, творчий) готовності вчителя іноземної мови до професійно-педагогічної діяльності.

Основні положення концепції, зміст формування готовності вчителя іноземної мови до професійно-педагогічної діяльності відображено в структурно-функціональній моделі, елементи якої відтворюють неперервну підготовку здобувачів фахової передвищої (фаховий молодший бакалавр) та вищої освіти (бакалавр, магістр); вчителів іноземної мови, здобувачів післядипломної освіти.

4. Розроблено організаційно-методичну систему професійної підготовки вчителя іноземної мови в умовах неперервної освіти, що *включає: вибудовування сприятливого освітнього середовища* (створення навчальних приміщень, обладнання їх сучасною технікою та засобами для комфортного й ефективного навчання); *відбір оптимальних методів та форм навчання* (використання різноманітних методик відповідно до потреб студентів та особливостей навчального матеріалу; організація занять у формі лекцій, семінарів, практичних занять); *застосування спеціальних засобів навчання* (сучасних навчальних матеріалів, мультимедійних засобів, ІТ-технологій, що покращують сприйняття та засвоєння інформації); *взаємодію викладача та студента* (створення відкритого й довірчого осередку для спілкування, активізації діалогу, що сприяє підвищенню мотивації та результативності навчання); *підтримку самостійності й ініціативності студентів* (стимулювання самостійної роботи, розвиток критичного мислення, пошук власних рішень та творчого підходу до вирішення завдань).

Виокремлено *умови*, що забезпечують ефективність професійної підготовки вчителя іноземної мови: 1) активне застосування навчально-методичних матеріалів підготовки (лекції, практичні заняття, семінари, конференції, майстеркласи); 2) організація науково-практичного інформаційного супроводу підготовки (інформаційна складова; активне використання інноваційних технологій); 3) професійно спрямована діяльність, підтримка професійного середовища (рефлексія, самовдосконалення, саморозвиток, професійний пошук).

Практичну реалізацію організаційно-методичної системи неперервної професійної підготовки вчителя іноземної мови здійснено в освітніх процесах ЕПФК ЗНУ та факультету іноземної філології ЗНУ.

5. Перевірку ефективності запроваджених заходів здійснено в ході педагогічного експерименту (2019–2024 рр.) на базі Запорізького національного університету за участю 60 вчителів (2 групи) і 120 осіб здобувачів (8 груп) різних ступенів освіти. На контрольному етапі всі показники ЕГ були значно краще, ніж

КГ. Зокрема, середні значення сформованості готовності в контрольних групах відповідали продуктивному рівню (КГ1 – 72,5; КГ2 – 71,3; КГ3 – 67,5; КГ4 – 75,6); в ЕГ цей показник був значно вищим і відповідав професійному рівню (ЕГ1 – 81,3; ЕГ2 – 83; ЕГ3 – 83,4; ЕГ4 – 83,4; ЕГ5 – 79,8; ЕГ6 – 83,1).

Статистичні гіпотези підтвердили, що між ЕГ і КГ існують не випадкові розбіжності. Констатовано, що розроблені методики є результативними у формуванні готовності вчителів іноземної мови до професійно-педагогічної діяльності.

6. Для ефективності проведення дослідження розроблено комплекс навчально-методичних матеріалів, що відповідають потребам сучасного вчителя іноземної мови, викликам неперервної освіти, особливостям професійно-педагогічної діяльності вчителя іноземної мови та охоплюють широкий спектр тем, спрямованих на оволодіння методики викладання іноземної мови на різних етапах, вивчення основної та другої іноземної мов, формування іншомовної комунікативної компетентності, використання сучасних освітніх технологій в освіті, проведення навчальних і виробничих педагогічних практик.

Розроблений і впроваджений в освітній процес навчально-методичний комплекс створює ефективну систему неперервної освіти для вчителів іноземної мови, підвищує кваліфікацію вчителя іноземної мови, стимулює до неперервного самовдосконалення та професійного розвитку.

Таким чином, розв'язання завдань дослідження зумовило досягнення його мети – розробка, наукове обґрунтування та експериментальна перевірка теоретико-методичних засад професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти.

Однак, проведене дослідження не розкриває всіх аспектів професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти.

Перспективними напрямками подальшої наукової діяльності видаються розгляд сучасних технологій та принципів професійної підготовки вчителя іноземної мови до інноваційно-педагогічної діяльності в системі неперервної освіти; розроблення теоретико-методичної системи підготовки викладача іноземної мови, що включає науковий рівень PhD; створення умов для розробки програми професійної підготовки вчителя іноземної мови з урахуванням вільної траєкторії та самостійного планування системи підготовки, самоосвіти та фахового зростання в умовах неперервного навчання.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Каніболоцька О. Діагностика та прогностичні напрями підготовки вчителя іноземної в системі неперервної освіти до інноваційно-педагогічної діяльності. *Вісник науки та освіти*. 2024. № 1 (19). С. 885–900.
2. Каніболоцька О. Особливості професійної підготовки вчителя іноземної мови в освітньому просторі англomовних країн. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. № 2 (30). С. 1156–1168.
3. Каніболоцька О., Ваніна Г. Організація моніторингу якості неперервної професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови в університеті. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 12 (18). С. 511–524.
4. Каніболоцька О. Методологічні підходи до забезпечення професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов в умовах неперервності. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2023. Вип. 94. С. 69–76.
5. Каніболоцька О., Клопов Р. Технологія впровадження навчально-методичного забезпечення неперервної професійної підготовки вчителя іноземної мови в університеті. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. 2023. № 3. С. 77–83.
6. Каніболоцька О., Клопов Р. Сучасні моделі неперервної професійної підготовки вчителя іноземної мови в зарубіжних країнах. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2023. № 89. С. 92–98.
7. Каніболоцька О. Вивчення «комунікативних бар'єрів» міжкультурної комунікації в процесі професійної підготовки студентів в університеті. *Наука і техніка сьогодні*. 2023. № 11 (25). С. 431–440.
8. Каніболоцька О. Акмеологічний підхід до формування змісту професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови в університеті. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 63. Т. 1. С. 152–158.
9. Каніболоцька О., Ваніна Г., Дейнега О. Форми і методи дистанційного навчання іноземної мови майбутніх учителів іноземної мови (на матеріалі німецької мови). *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 12 (18). С. 885–897.
10. Каніболоцька О. Шляхи створення інформаційно-комунікаційних передумов успішного вивчення іноземної мови студентами філологічних спеціальностей. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2021. Вип. 78. С. 92–95.
11. Каніболоцька О. Засади формування інформаційно-комунікаційної компетенції майбутніх учителів іноземної мови. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 31. Т. 2. С. 184–187.

12. Каніболоцька О. Педагогічна практика як провідний компонент неперервної підготовки вчителя іноземної мови в університеті. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2020. Вип. 75. С. 103–106.

13. Каніболоцька О. Сучасний стан неперервної професійної підготовки вчителя іноземної мови в умовах інформаційного суспільства. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 29. Т. 2. С. 200–205.

14. Каніболоцька О. Структурні компоненти готовності до неперервної професійної діяльності вчителя іноземної мови в сучасному суспільстві. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2019. № 71. С. 119–124.

15. Каніболоцька О. Проблема неперервної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови у сучасному суспільстві. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 19. Т. 1. С. 122–126.

16. Каніболоцька О. Теорія і практика впровадження неперервної професійної освіти для вчителів іноземної мови. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 14. Т. 1. С. 63–67.

17. Каніболоцька О. Шляхи створення комунікативно-мотиваційних передумов успішного вивчення іноземної мови студентами мовних спеціальностей. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2018. Вип. 61. Т. 2. С. 64–69.

18. Каніболоцька О. Особливості використання інтерактивної технології «mind map» для розвитку іншомовної комунікативної компетенції майбутніх вчителів іноземної мови. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2018. Вип. 20. Т. 1. С. 152–156.

19. Каніболоцька О. Психолого-педагогічні основи формування англomовної комунікативної компетенції студентів-філологів із використанням інформаційних технологій. *Педагогічний альманах*. 2016. С. 128–133.

Статті в наукових виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз Scopus та Web of Science

20. Fonariuk O., Malykhin A., Murzina O., Sherman M., Kanibolotska O., Tynnyi V. Expanded reality: Just a trend of our time or do we need technology? *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*. 2023. Vol. 15 (1). P. 58–82. DOI: <https://doi.org/10.18662/rrem/15.1/686> (WoS)

21. Zaporozhchenko T., Fonariuk O., Popadych O., Kliuieva S., Ashikhmina N., Kanibolotska O. Distance education on the basis of innovative technologies. problems of the primary school teacher training in Ukraine. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*. 2022. Vol. 14 (2). P. 102–117. DOI: <https://doi.org/10.18662/rrem/14.2/569> (WoS)

22. Altukhova A., Kanibolotska O., Koreneva I., Osadchuk N., Berkeshchuk I. Peculiarities of using Moodle learning technology in higher teacher education under the COVID-19 pandemic. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network*

- Security*. 2022. Vol. 22. № 5. P. 686–692. DOI: 10.22937/IJCSNS.2022.22.5.95 (WoS)
23. Meniailo V., Shapran Y., Shapran O., Serhiichuk O., Bahno Y., Kanibolotska O. Innovative training of future teachers of higher education institutions in the conditions of distance learning. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*. 2021. Vol. 13 (2). P. 288–303. DOI: <https://doi.org/10.18662/rrem/13.2/422> (WoS)
24. Miziuk V., Berdo R., Derkach L., Kanibolotska O., Stadnii A. Flipped learning: Strategies and technologies in higher education. *International Journal of Computer Science and Network Security*. Vol. 21. № 7. 2021. P. 63–69. DOI: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2021.21.7.7> (WoS)
25. Trubitsyna O., Kanibolotska O., Zozulia I., Stadnii A., Martynenko M. Professional foreign-language training as a component of higher vocational education. *International Journal of Higher Education*. 2020. Vol. 9. № 7. P. 187–195. DOI: <https://doi.org/10.5430/ijhe.v9n7p187> (Scopus)

Стаття в іноземному науковому виданні

26. Kolodii I., Yastrubetska H., Kanibolotska O., Kubitskyi S., Kolomiiets T. Complex system of quality control of specialists' training at HEI: Project organization and functioning. *Laplage em Revista (International)*. 2021. Vol. 7. № 3B. P. 594–603. DOI: <https://doi.org/10.24115/S2446-6220202173B1600p.594-603>

Монографія

27. Каніболоцька О. Професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов у системі неперервної освіти: теорія і практика : монографія. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2023. 533 с.

Посібник

28. Методика викладання англійської мови: навч. посіб. для здоб. ступеня вищої освіти бакалавра спец. «Середня освіта» освітньо-професійних програм «Середня освіта (Мова і література (англійська))», «Середня освіта (Інформатика)», «Середня освіта (Математика)», «Середня освіта (Історія)», «Середня освіта (Українська мова і література)» / уклад.: О. Каніболоцька, Т. Пахомова. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2021. 156 с.

Публікації, які додатково відображають наукові результати дисертації

Праці в інших наукових виданнях

29. Каніболоцька О. WEBquest на заняттях іноземної мови у вищій школі. *Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура* : зб. наук. пр. Київ, 2019. С. 245–248.

30. Каніболоцька О. Стратегії навчання іншомовному синтетичному читанню студентів мовних спеціальностей *Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура* : зб. наук. пр. Київ, 2017. С. 174–179.

31. Каніболоцька О. Особливості формування іншомовної лексичної компетенції студентів у процесі вивчення іспанської мови як другої іноземної *Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: культура, освіта, наука, культура* : зб. наук. пр. Київ, 2016. С. 124–130.

32. Ружин К., Каніболоцька О. Навчання студентів іноземної мови як другої з опорою на попередній лінгвістичний досвід з основної іноземної мови. В кн.: *Сучасні технології навчання іноземних мов у вищій школі* : Навчальний посібник / уклад.: Г. Морошкіна, К. Ружин, О. Каніболоцька. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2016. С. 109-117.

Навчальні, навчально-методичні праці

33. Каніболоцька О., Ваніна Г., Пінчук Л. Методика викладання іноземних мов : метод. рекомендації до виконання курсової роботи для здоб. ступеня вищої освіти бакалавра спец. 035 «Філологія» освітньо-професійних програм «Мова і література (англійська)», «Німецька мова і література (переклад включно), англійська мова», «Французька мова і література (переклад включно), англійська мова», «Мова і література (іспанська)». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2024. 82 с.

34. Каніболоцька О. Практичний курс іноземної мови з методикою викладання : навч. посіб. з актуальних питань методики іноземної мови для здоб. ступеня фахового молодшого бакалавра спец. «Початкова освіта» освітньо-професійної програми «Початкова освіта». Запоріжжя: ВСП Економіко-правничий фаховий коледж Запорізького національного університету, 2024. 117 с.

35. Каніболоцька О., Шовкопляс Ю., Рось С. Практичний курс другої іноземної мови (іспанської) : практикум для формування граматичних навичок у здоб. ступеня вищої освіти бакалавра спец. «Філологія» освітньо-професійних програм «Мова і література (англійська)», «Переклад (англійський)». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2023. 71 с.

36. Практичний курс другої іноземної мови (англійська) : навч.-метод. посіб. з розвитку іншомовних мовленнєвих вмінь говоріння здоб. ступеня вищої освіти бакалавра спец. «Філологія» освітньо-професійних програм «Мова і

література (німецька)», «Мова і література (французька)», «Мова і література (іспанська)», «Мова і література (китайська)», «Переклад (німецький)», «Переклад (французький)» / уклад.: О. Каніболоцька, В. Александров, О. Александрова, Г. Ваніна. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2023. 75 с.

37. Ємельянова В., Надточій Н., Каніболоцька О. Основна іноземна мова (англійська) : навч. посіб. з формування граматичної компетентності здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спец. «Філологія» освітньо-професійної програми «Мова і література (англійська). Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2023. 127 с.

38. Каніболоцька О. Практика писемного мовлення з другої іноземної мови (англійської) : навч.-метод. посіб. для здоб. ступеня вищої освіти магістра спец. «Філологія» освітньо-професійних програм «Мова і література (німецька)», «Мова і література (французька)», «Мова і література (іспанська)», «Переклад (німецький)», «Переклад (французький)». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2022. 100 с.

39. Каніболоцька О., Ваніна Г. Практичний курс з другої іноземної мови (англійської) : навч.-метод. посіб. з формування комунікативної компетенції здоб. ступеня вищої освіти бакалавра спец. «Мова і література (німецька)», «Мова і література (французька)», «Мова і література (іспанська)», «Переклад (німецький)», «Переклад (французький)». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2022. 89 с.

40. Педагогічна практика : навч.-метод. посіб. для здоб. ступеня вищої освіти бакалавра спец. «Середня освіта» освітньо-професійних програм «Середня освіта (Мова і література (англійська)», «Середня освіта (Інформатика)», «Середня освіта (Математика)», «Середня освіта (Історія)», «Середня освіта (Мова і література (українська)» / уклад.: О. Каніболоцька, Г. Ваніна, Л. Пінчук. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2021. 108 с.

41. Методика викладання іноземної мови в середніх навчальних закладах : навч.-метод. посіб. з актуальних питань методики навчання іноземної мови для здоб. ступеня вищої освіти бакалавра спец. «Філологія» освітньо-професійних програм «Мова і література (англійська)», «Мова і література (французька)», «Мова і література (німецька)», «Мова і література (іспанська)» / уклад.: К. Ружин, О. Каніболоцька. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2021. 99 с.

42. Практичний курс другої іноземної мови (іспанської) : навч. посіб. для здоб. ступеня вищої освіти бакалавра спец. «Філологія» освітньо-професійних програм «Мова і література (англійська)», «Переклад (англійський)» / уклад.: О. Каніболоцька, Ю. Шовкопляс. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2021. 101 с.

43. Каніболоцька О., Іваненко С., Ваніна Г. Практичний курс другої іноземної мови (англійська) : навч. посіб. для здоб. ступеня вищої освіти магістра спец. «Філологія» освітньо-професійних програм «Мова і література

(французька)», «Мова і література (німецька)», «Мова і література (іспанська)», «Російська мова і зарубіжна література. Друга мова (англійська)», «Переклад (німецький)», «Переклад (французький)». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2020. 116 с.

44. Педагогічна практика : навч.-метод. посіб. для здоб. ступеня вищої освіти бакалавра, магістра спец. «Філологія» освітньо-професійних програм «Мова і література (англійська)», «Мова і література (німецька)», «Мова і література (французька)», «Мова і література (іспанська)» / уклад.: О. Каніболоцька, К. Ружин, Н. Надточій. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2019. 106 с.

45. Каніболоцька О., Іваненко С. Практика писемного мовлення з другої іноземної мови (англійської) : навч.-метод. посіб. для здоб. ступеня вищої освіти бакалавра спец. «Філологія» освітньо-професійних програм «Мова і література (німецька)», «Мова і література (французька)», «Мова і література (іспанська)», «Переклад (німецький)», «Переклад (французький)». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2019. 99 с.

46. Каніболоцька О., Іваненко С. Практичний курс з другої іноземної мови (англійська) : навч.-метод. посіб. для здоб. ступеня вищої освіти магістра спец. «Філологія» освітньо-професійних програм «Мова і література (французька)», «Мова і література (німецька)», «Мова і література (іспанська)», «Російська мова і зарубіжна література. Друга мова (англійська)», «Переклад (німецький)», «Переклад (французький)». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2018. 110 с.

47. Методика викладання іноземної мови у середніх навчальних закладах : тлумачний словник методичних термінів для здоб. ступеня вищої освіти бакалавра спец. «філологія» освітньо-професійних програм «Мова і література (французька)», «Мова і література (німецька)», «Мова і література (іспанська)», «Мова і література (англійська)» / уклад.: К. Ружин, О. Каніболоцька, Г. Ваніна. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2018. 106 с.

48. Ружин К., Каніболоцька О. Методика викладання іноземної мови в середніх навчальних закладах : навч.-метод. посіб. для здоб. ступеня вищої освіти бакалавра напряму підготовки філологія професійного спрямування «Мова і література (англійська, німецька, французька, іспанська)». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2017. 120 с.

49. Сучасні технології навчання іноземних мов у вищій школі : навч. посіб. / уклад.: Г. Морошкіна, К. Ружин, О. Каніболоцька. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2016. 242 с.

50. Методика викладання іноземної мови в середніх навчальних закладах : навч.-метод. посіб. до самостійної роботи здоб. ступеня вищої освіти бакалавра професійного спрямування «Мова і література (німецька, французька, іспанська)» / уклад.: К. Ружин, О. Каніболоцька. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2016. 105 с.

51. Методика викладання іноземних мов : практикум для студ. освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» професійних спрямувань «Мова і література (німецька, французька, іспанська, російська)» / уклад.: К. Ружин, О. Каніболоцька. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2015. 105 с.

52. Педагогічна практика : навч.-метод. посіб. для студ. освітньо-кваліфікаційних рівнів «бакалавр», «спеціаліст», фак-ту іноземної філології / уклад.: К. Ружин, О. Каніболоцька. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2013. 100 с.

53. Іноземна мова : наскрізна програма практики та метод. рек. для студ. освітньо-кваліфікаційних рівнів «бакалавр», «спеціаліст», «магістр» фак-ту іноземної філології / уклад.: К. Ружин, О. Каніболоцька. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2013. 90 с.

54. Це повинен знати і вміти майбутній вчитель іноземної мови : навч.-метод. посіб. з педагогічної практики для студ. фак-ту іноземної філології / уклад.: К. Ружин, О. Каніболоцька, В. Ємельянова. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2012. 100 с.

55. Професія вчителя іноземної мови і твої перші кроки : навч.-метод. посібн. з педагогічної практики для студ. фак-ту іноземної філології / уклад.: К. Ружин, О. Каніболоцька. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2011. 88 с.

Тези та матеріали конференцій

56. Клопов Р., Каніболоцька О. Інформатизація підготовки вчителя іноземної мови в умовах неперервності. *Модернізація педагогічної освіти у глобальному вимірі безпеки соціально-турбулентного світу* : зб. матер. Міжн. форуму. Київ, 2023. С. 60–62.

57. Каніболоцька О., Дейнега О. Впровадження елементів дистанційного навчання іноземної мови у старшій школі (на матеріалі німецької мови). *The 1st International scientific and practical conference «Innovative development of science, technology and education»*. Vancouver, 2023. P. 246–254.

58. Каніболоцька О., Педенко К. Модель навчання аудіювання автентичного спонтанного мовлення майбутніх вчителів іноземної мови. *The 7th International Scientific and Practical Conference «European scientific discussions»*. Rome, 2021. P. 198–205.

59. Каніболоцька О., Педенко К., Кузьменко Ю. Особливості формування інформаційно-комунікативної компетенції студентів мовних спеціальностей. *The 4th International Scientific and Practical Conference «Fundamental and applied research in the modern world»*. Boston, 2020. P. 580–585.

60. Каніболоцька О., Педенко К. Проблема неперервної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови в університеті. *Tendenze attuali della moderna ricerca scientifica: Der Sammlung wissenschaftlicher Arbeiten «ΛΟΓΟΣ» zu*

den Materialien der internationalen wissenschaftlich-praktischen Konferenz (B. 2). Stuttgart, 2020. P. 89–90.

61. Каніболоцька О. Використання технології «портфоліо» в рамках організації неперервної професійної підготовки вчителів іноземної мови в інформаційному суспільстві. *The 12th International youth conference «Perspectives of science and education»*. New York, 2019. P. 24–33.

62. Каніболоцька О., Альохіна О. STEMОСВІТА на уроках іноземної мови. *The 2nd International scientific and practical conference «Topical issues of the development of modern science»*. Sofia, 2019. P. 114–120.

63. Каніболоцька О. WEBquest на заняттях іноземної мови у вищій школі. *Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура* : зб. наук. праць / за ред. О. Ковтун, С. Ягодзінського. Київ, 2019. С. 245–248.

64. Каніболоцька О. Неперервна професійна підготовка майбутнього вчителя іноземної мови в умовах сучасного інформаційного суспільства. *Педагогіка вищої школи: досвід і тенденції розвитку* : матер. IV Всеукр. наук.-практ. конф. Запоріжжя, 2019. С. 7–8.

65. Каніболоцька О., Калашнік Я. Способи інтенсифікації процесу вивчення іноземної мови студентами немовних спеціальностей. *3d International Scientific Conference «Science progress in European countries: new concepts and modern solutions»*. Stuttgart, 2018. P. 36–48.

66. Каніболоцька О. Використання інтерактивних технологій під час неперервної професійної підготовки вчителів іноземної мови в рамках розвитку сучасного інформаційного суспільства. *The 3rd International youth conference «Perspectives of science and education»*, New York, 2018. P. 142–152.

67. Каніболоцька О. Інтерактивне навчання як запорука підвищення ефективності формування іншомовної комунікативної компетенції студентів. *Педагогіка вищої школи: досвід і тенденції розвитку* : матер. III Всеукр. наук.-практ. конф. із міжн. уч. Запоріжжя, 2018. С. 110–111.

68. Каніболоцька О. Методичні основи формування соціокультурної компетенції студентів-філологів з використання інформаційних технологій. *Modern philological research: A combination of innovative and traditional approaches*: Conference Proceeding. Tbilisi, 2018. P. 200–205.

69. Каніболоцька О. Технологія mind map як запорука підвищення ефективності розвитку іншомовленнєвої писемної діяльності студентів мовних спеціальностей. *Роль іноземних мов у соціокультурному становленні особистості* : матер. II Всеукр. кругл. ст. із актуальних питань методики викладання іноземних мов, філології, культурології, педагогіки вищої школи. Київ, 2018. С. 104–108.

70. Каніболоцька О. Використання методики CLIL з метою активізації іншомовної комунікативної діяльності студентів у сучасному виші. *Інтернаціоналізація вищої освіти України в умовах полікультурного світового простору: стан, проблеми, перспективи* : матер. II Міжн. наук.-практ. конф., Маріуполь, 2018. С. 241–243.

71. Каніболоцька О. Особливості формування іншомовної стратегічної компетенції студентів мовних спеціальностей. *Дослідження та впровадження в початковий процес сучасних моделей викладання іноземної мови за фахом* : III Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. із питань методики викладання іноземної мови. Одеса, 2017. С. 79–82.

72. Каніболоцька О. Про «стратегії навчання» в процесі формування іншомовної комунікативної компетенції студентів мовних спеціальностей. *Інтелектуальна та емоційна складові навчання іноземних мов: новітні тенденції і завдання для вищої школи* : матер. міжн. наук.-практ. конф. Київ, 2017. С. 64–68.

73. Каніболоцька О., Калашнік Я. Особливості використання проектного методу у процесі вивчення іноземної мови студентами для професійного спрямування *Мови професійної комунікації: лінгвокультурний, когнітивно-дискурсивний, перекладознавчий та методичний аспекти* : матер. III Міжн. наук.-практ. конф. Київ, 2016. С. 174–175.

74. Каніболоцька О., Калашнік Л. Особливості використання кейс-методу у процесі вивчення іноземної мови студентами економічних спеціальностей *Мови професійної комунікації: лінгвокультурний, когнітивно-дискурсивний, перекладознавчий та методичний аспекти* : матер. III Міжн. наук.-практ. конф. Київ, 2016. С. 172–173.

АНОТАЦІЯ

Каніболоцька О. А. Теоретико-методичні засади професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти. – Кваліфікована наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Запорізький національний університет, Запоріжжя, 2024.

Дисертацію присвячено вдосконаленню професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти.

У дисертації здійснено теоретико-методичне обґрунтування та авторське розв’язання проблеми професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти; проаналізовано сучасний стан вітчизняної професійної підготовки вчителя іноземної мови, розроблено концепцію та модель професійної підготовки, розкрито зміст та структуру готовності вчителя іноземної мови до професійно-педагогічної діяльності в системі неперервної освіти.

Визначено критерії сформованості готовності фахівців іншомовної освіти. Провідні ідеї концепції полягають у неперервності та наскрізності професійної підготовки вчителя іноземної мови, що передбачає узгодженість змісту підготовки на всіх етапах професійного розвитку; гармонізації професійної підготовки вчителя іноземної мови, що передбачає створення умов для моніторингу рівня готовності на кожному етапі підготовки, власного вибору ним освітніх компонентів, формування індивідуальної освітньої траєкторії, занурення

до іншомовного середовища; розбудови педагогічного середовища професійної підготовки вчителя іноземної мови, що передбачає наявність відповідного матеріально-технічного оснащення освітнього процесу; гнучкості використання системи методів і засобів навчання, що передбачає їх варіативність залежно від ефективності підготовки і пріоритетів професійного розвитку та самовдосконалення вчителя іноземної мови.

Спроектовано структурно-функціональну модель професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти, що відповідає соціальним й освітнім вимогам, запитам ринку іншомовних освітніх послуг, багатофункціональності іншомовної педагогічної діяльності, індивідуальним потребам студентів, враховує неперервність і ступеневість навчання та передбачає: проєктування й оновлення змісту професійної іншомовної підготовки з урахуванням вимог освіти, освітнього ринку праці, багатоаспектного розвитку іншомовної освіти із залученням роботодавців до планування, розробки та оновлення освітніх програм, навчальних планів, програм підготовки, навчальних та навчально-методичних матеріалів, дисциплін; доцільне поєднання різних форм і методів навчання активних, професійно спрямованих, із моделюванням та проєктуванням реальної професійної іншомовної педагогічної ситуації, із залученням вітчизняних і зарубіжних фахівців з іншомовної освіти; посилення практико-орієнтованої складової підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти; створення комплексу умов для активізації, мотивації та неперервної науково-дослідної діяльності студентів.

Удосконалено форми, методи, зміст навчального матеріалу для професійної підготовки вчителя іноземної мови в закладах фахової передвищої освіти (фаховий молодший бакалавр), вищої освіти на першому (бакалаврському), другому (магістерському) рівнях вищої освіти та післядипломної освіти.

Подальшого розвитку набули принципи професійної підготовки майбутніх вчителя іноземної мови; положення щодо проєктування змісту навчання в умовах неперервності з урахуванням вимог освіти, ринку праці, розвитку іншомовної політики України та зарубіжних країн.

Ключові слова: неперервна освіта, навчання протягом життя, професійна підготовка, вчитель іноземної мови, іншомовна освіта, готовність до професійно-педагогічної діяльності, коледж, вищий навчальний заклад, підвищення кваліфікації, самоосвіта.

ABSTRACT

Kanibolotska O. A. Theoretical and Methodological Principles of Professional Training of Foreign Language Teachers in the System of Continuous Education. – Qualified scientific work, manuscript rights reserved.

Dissertation for the degree of Doctor of Pedagogical Sciences, specialty 13.00.04 – Theory and Methodology of Professional Education. Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, 2024.

The dissertation is devoted to the improvement of the professional training of foreign language teachers in the system of continuous education.

The analysis results indicate that the current state of professional training for foreign language teachers within this system requires significant improvement. This need for enhancement aligns with state policy demands on foreign language development in education, the labor market conditions under European integration and globalization, and the issues arising from the disruption of unity and comprehensiveness in educational programs and training content, lack of flexibility to adapt to social changes and needs. The study identified an imbalance in the content of education at various stages: vocational pre-higher education emphasizes practical aspects, higher education focuses on language skills, and professional development prioritizes methodological and professional training. It was determined that educational practices in foreign countries differ from domestic ones due to the use of various interactive and practice-oriented approaches, modern technologies, innovative methods, and the CLIL methodology. These elements contribute to improving the quality and efficiency of education and enhance the competitiveness of future foreign language teachers in the modern multicultural world.

The concept for the professional training of foreign language teachers within the system of continuous education has been developed. This concept is based on several methodological approaches, general didactic and specific principles, theoretical and practical provisions regarding the professional training of foreign language teachers, and regulatory documents of Ukraine and other countries that outline the strategy for continuous education. It also incorporates the accumulated experience of training foreign language teachers.

The leading ideas of this concept include: Continuity and Comprehensiveness: Ensuring consistency in the training content at all stages of professional development; Harmonization: Creating conditions for monitoring readiness levels at each training stage, allowing teachers to choose educational components, form individual educational trajectories, and immerse themselves in a foreign language environment; Pedagogical Environment Development: Providing appropriate material and technical resources for the educational process; Flexibility: Using a variable system of teaching methods and tools based on the effectiveness of training and the priorities of professional development and self-improvement of the foreign language teacher.

The essence of a foreign language teacher's readiness for professional and pedagogical activities within the system of continuous education has been substantiated, highlighting the structural components of readiness: motivational-value, cognitive-communicative, activity-practical, professional-personal, and information-technological. These components aim to ensure the effectiveness of professional training for foreign language teachers in a continuous education framework.

A structural-functional model has been designed to form the foreign language teacher's readiness for professional-pedagogical activities under conditions of continuity.

The model comprises five components: target, theoretical-methodological,

substantive, technological, and criterion-resultative. It is characterized by its integrity, which enables the principles of continuity and systematicity in training foreign language teachers at various stages (vocational college, university/institute, and postgraduate educational institutions). The content of professional foreign language training within the continuing education system is thus determined.

An organizational and methodological system for the professional training of foreign language teachers has been developed, considering the main components of readiness for professional and pedagogical activities: Motivational and Value: Strengthening motivation for professional foreign language activities and forming value orientations through the use of modern technologies; Educational and Methodical: Employing personalized methods in the professional training of foreign language teachers; Practical Orientation: Introducing various forms and means of work to ensure the effectiveness of professional training for foreign language teachers; Information Technology: Informatizing the professional training of foreign language teachers; Educational and Creative: Creating and supporting an educational and creative environment to foster foreign language teachers' readiness for professional and pedagogical activities; Reflective: Developing professional reflection in foreign language teachers.

The principles for the professional training of future foreign language teachers have been further refined, incorporating guidelines for creating educational content that maintains continuity. These guidelines take into account the requirements of the education system, the labour market, and the development of foreign language policies in Ukraine and other countries.

Key words: continuous education, lifelong learning, professional training, foreign language teacher, foreign language education, readiness for professional and pedagogical activity, college, higher educational institution, professional development, self-education.